

DIRECTOR
DR. ALEXANDRU RUSU

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BLAJ—JUDEȚUL ALBA DE JOS

MANUSCRISELE NU SE
INAPOIAZĂ.

Unitatea

ABONAMENTUL
Pe un an . . . 150 Lei
Pe 6 luni . . . 75 Lei
Pe 3 luni . . . 40 Lei
Pentru America 2 Dolari
Numărul 3 Lei

Pentru inserate se plătesc 5 lei de șir garmond.
La publicările ulterioare se socotește taxa jumătate

Foaie bisericească-politică. — Apare în fiecare Sâmbătă.

O declarație ministerială

— Câteva constatări pe marginea noii legi a învățământului particular —

de Dr. Alexandru Rusu

Dupăcum aminteam și în numărul trecut, cu prilejul discuției dela Senat asupra noii legi a învățământului particular, d. Dr. Angheliescu, ministrul instrucțiunii publice, a făcut, la insistența I. Preasf. Sale mitropolitului nostru dela Blaj, o importantă declarație principiară. A spus anume, că în ce privește școlile secundare românești din Blaj, Brașov, Năsăud, Beiuș și alte localități, cu școli secundare susținute de bisericile românești, se va face, prin o altă lege, un aranjament special, în virtutea căruia aceste școli vor continua să-și păstreze caracterul confesional de până acum, urmând ca cheltuielile lor de întreținere, și în deosebi plățile și pensionarea corpului lor didactic, să fie luate și pe mai departe în bugetul statului. Și aceasta ca o recunoștință a statului pentru imensele servicii culturale și naționale, pe cari acoste școli, în frunte cu cele dela Blaj, le-au adus neamului nostru.

După atitudinea supărătoare, pe care d. ministru Angheliescu a arătat-o față de școlile primare ale bisericii noastre, îngropate — dupăcum arătam, la timpul său în acest loc — încă prin faimosul articol 2 al legii învățământului primar din anul trecut, declarația aceasta a dlui ministru al instrucțiunii, pare a încerca o mică reparație a jignirii ce ni-s'a adus pe tema școlilor primare, pentru cari toate insistențele au rămas fără rezultatul dorit. Luându-ni-se — și încă în formă și cu procedeele cunoscute — toate școlile primare, excepția, afirmativă legală, ce se pregătește școlilor noastre secundare, ar fi o recompensă pentru pierderile pe cari le-a încercat biserica noastră prin distrugerea învățământului ei confesional primar. Este însă o recompensă foarte neînsemnată față de pierderea uriașă și aproape ireparabilă, ce ne-a ajuns prin nimicirea aceluia învățământ.

Dar nu evidențierea acestui înspăimântător sold passiv, căruia nu prea i-se dă acum destulă importanță, este scopul acestor șire. Asupra ei vom insista cu alt prilej, când chestia va putea fi privită în față mai obiectiv și așa zicând din perspectivă istorică. De astădată ne preocupă promisiunea dlui ministru Angheliescu, care pe lângă nota actualității mai are — o spunem cu durere — și o altă notă, aceea a unui cuvânt ministerial, ce-i drept, dar care, spus mai mult incidental, poate fi ca mâine foarte ușor nesocotit și dat cu totul uitării.

În privința aceasta avem o experiență din cele mai triste și mai puțin mângâietoare. Este cazul cu nenorocita formulă constituțională oferită la cultele țării, prin care — dupăcum să știe — biserica ortodoxă a fost înscrisă

ca „biserica dominantă în (l) stat, și aceasta pe motiv că este „biserica majorității Românilor“. Cuvintele acestea, cărora motivarea cu invocarea „majorității“ și mai ales prepoziția „în“ (stat), le împrumutau un înțeles cu totul diferit de acela al vechii formule constituționale — după cari ortodoxismul era socotit ca o religie de stat —, n'au avut totuși darul de a putea fi acceptate fără nedumeriri din partea reprezentanților bisericii noastre și atunci a venit d. ministru Al. Constantinescu și a declarat în plin Senat, că după adevăratul înțeles al acestei formule, cuprins în momentele atinse de noi mai sus, biserica ortodoxă niciodată nu va mai fi socotită ca biserică de stat, având privilegii aparte, și că toate celelalte culte — dar cu deosebire biserica noastră unită, ca biserică națională —, se vor bucura de egală protecțiune în fața legilor țării.

Declarația aceasta ministerială și-a avut atunci efectul dorit. Reprezentantul suprem al bisericii noastre, I. Preasfinția Sa mitropolitul Vasile, fiind, pe cât știm, în asentimentul tuturor celorlalți arhieri uniți, s'a încrezut în aceste cuvinte, înțelegând să facă de dragul lor și — suntem siguri — cu gândul de-a servi astfel cât mai bine biserica sa, chiar și sacrificiul de-a admite o scindare rituală a cultului catolic.

Dar cuvintele dlui ministru n'au fost respectate de nimeni. Și cititorii acestui organ n'au decât să răsfoiască cele ce s'au scris în coloanele lui dela Constituție încoace, pentru a verifica, pas de pas, și aproape număr cu număr, această dureroasă constatare. Dela nenumeratele mizerii, cari ni-s'au făcut și continuă a ni-se face pe chestia serviciilor oficiale din sărbătorile naționale și aceea a reformei agrare, patronate chiar de însuși ministru cu declarația, și până la proselitismul fățiș făcut de organe ale statului în favorul bisericii ortodoxe, numite — cum arătam mai dăunăzi în legătură cu legea de organizarea bisericii ortodoxe (Nr. 12) — chiar de d. ministru al cultelor „biserica oficială a statului român“ este un șir neîntrerupt de dovezi, cari spulberând și ultima literă din faimosă declarație dela Senat, vin să sprijinească, fără cel mai mic scrupul, toate tendințele de acaparare proselitistă ale ortodoxismului oficial dela Cluj și Sibiu.

Iar dacă o declarație ministerială — și încă a unui ministru afirmativă cu multă greutate în guvern — a putut să aibă numai atâta tărie, deși era sprijinită de textul Constituției înseși, ce vom spune despre garanța ce ni-se oferă mai nou prin recenta declarație a dlui ministru al instrucțiunii?

— Nici una! Vor trebui să răspundă în cor

cititorii și noi le dăm deplină dreptate. Și aceasta pentru simplul cuvânt, că dacă d. ministru a putut să introducă în art. 115 al legii învățământului particular — ca o derogare dela lege — un fel de excepție pentru anumite școli normale existente înainte 1 Decembrie 1918, trebuia, dacă este într'adevăr bineintentionat față de școlile noastre secundare, să găsească modalitatea de a introduce gândul său chiar de pe acum în lege, restrângându-se în declarație numai la promisiunea de-a veni cât mai curând și cu această nouă lege.

Lucrul acesta trebuia cerut încă la Senat, dar dacă acolo — din orice motive — nu s'a făcut, ori dacă s'a făcut, dar fără rezultatul dorit, trebuie să lucrăm cu toate puterile, ca asigurarea dlui ministru să între în lege cu prilejul discuției dela Cameră. Un amendament de această natură va putea să ofere într'adevăr o garanță, că măcar puținul ce ne-a mai rămas nu ni-se va lua cu puterea. Iar dacă d. ministru și delegații săi vor respinge o cerere de această natură, va fi o dovadă mai mult, că d. ministru Angheliescu nu se gândește serios să-și țină cuvântul dat în fața Senatului.

Așteptăm deci, cu deosebit interes, discuția dela Cameră.

O inițiativă laudabilă. Incepută încă anul trecut, acțiunea ministerului agriculturii și domeniilor de-a trimite conferențieri specialiști în toate părțile țării, și de-a aranja chiar cursuri sistematice pentru ridicarea nivelului culturii noastre agricole, continuă și anul acesta, luând chiar proporții neasămănat mai mari decât anul trecut.

Dela începutul lui Martie și până către sfârșitul lui Iunie aproape în toate Duminecile sau ținut, respective se vor ținea, conferențe în deosebite comune alor nu mai puțin decât 28 județe, între cari și 9 ardeleni (Arad, Bihor, Caraș-Severin, Făgăraș, Hunedoara, Maramurăș, Sălaj, Timiș, Torontal și Turda-Arieș), al căror program amănunțit se poate vedea la prefecaturile județene. Afară de câte un curs special de sericultură — creșterea gândacilor de mătase —, ținut la Băneasa între 22—25 Maiu, de zootehnie — creșterea vitelor — ținut la Cea-cova (Timiș) între 24—27 Maiu și al treilea de viticultură, care se va ținea la Valea-Călugărească (Prahova) în zilele de 21—4 Septembrie, se mai aranjează câte 5 cursuri de agricultură și apicultură în deosebitele regiuni ale țării. Două dintre cele de agricultură plănuite pentru părțile dincoace de Carpați, s'au ținut săptămâna trecută la Sân-Nicolaul mare (Timiș Torontal) și la Turda, iar dintre cele de apicultură s'au fixat pentru părțile ardeleni de-adreptul patru centre: Băile Herculane, Turda, Bocicăul-mare (Maramurăș) și Lisa (Făgăraș). În ultimele trei locuri se țin câte două serii, admitându-se la ele și preoți și anume la Turda în seria dela 18—24 Iulie, la Bocicăul-mare în seria dela 16—22 Iulie, iar la Lisa în seria dela

BISERICESTI

Dispozițiile noii legi a învățământului particular, referitoare la școlile congregațiilor catolice, par a fi îngreunat de nou *tratatul pentru concordatul român*, cari afirmative foarte ușor pot ajunge la o ruptură definitivă. Discuțiile se fac de altfel mai nou la București, unde aproape simultan cu Mgr. Dolci, nuntial apostolic, a sosit și d. D. Pennescu, ministrul nostru la Vatican.

Un cercular mai nou al arhidiecezei noastre stabilește *raportul dintre preoții militari activi și parohii locale*, arătând că jurisdicția preoților militari se extinde asupra următoarelor persoane: 1. Militarii de profesie și cei cari fac servicii obligator sub drapel. 2. Militarii de rezervă în timpul cât sunt chemați la concentrare. 3. Militarii concediați pe anumit timp. 4. Soțiile militarilor de profesie și copiii lor minoreni. 5. Elevii școlilor militare și tot personalul acestora. 6. Bolnavii din spitalele militare. 7. Persoanele cari își fac pedepsa în aresturile militare.

Preasfințitul Iuliu al Gherlei a trimis de curând tuturor preoților săi o notă cerculară, prin care îi face atenți să nu pureadă la *incusarea stolelor* fără prudența și crutarea cuvenită, provocând prin aceasta adeseori neînțeleșuri și tulburare între credincioși. „Stola — spune foarte bine p. episcop — este un onor și nu salariul lucrătorului“, iar „preotul este părinte și medic și nu mercenar“.

Dintre hotărârile luate de *Sinodul ortodoxiei române dela București*, care s'a încheiat săptămâna trecută, mai încreștăm ratificarea convenției dintre patriarh și Principele Carol, după care „Institutul biblic“ să contribuie la editarea Noului Testament tradus de p. Gala Galaction, al cărui manuscris se găsește în proprietatea „Fundăției Principele Carol“, iar „Fundăția“ va subvenționa, în

București, I. I. C. Brătianu, a rămas uimit de vastele cunoștințe ale arhierului din Gherla și nu-i venea să creadă, că are în față un simplu episcop.

În Gherla, ca în toate părțile, a captivat lumea cu blândețea și afabilitatea sa. La reședința lui se întâlnea toată lumea românească. Pe toți îi primia cu cea mai mare dragoste. Din gura lui niciodată nu se auzia o vorbă aspră. Chiar și pedepsele le dicta cu atâta blândețe, încât cel pedepsit nu se simțea umilit. În cancelarie avea funcționari puțini, abia 2—3. Aceștia lucrau cu toată râvnă, nu din frică, ci din dragoste față de arhieru. „Adorăm pe arhierul nostru — îmi spune un funcționar —. Ași fi fost gata să-i curățesc ghetetele, dacă mi-ar fi dat acest lucru“. În doi ani, fiindcă lucra cu funcționari puțini, din subvenția dată pentru cancelarie a adunat un fond de 25,000 cor. Sumă frumoasă, pe acele vremuri!

Pe funcționari îi îndemna la muncă vecinicul zâmbet și bunătatea fără seamăn a arhierului. Se purta față de ei ca un părinte bun. Se interesa de aproape de toate împrejurările vieții lor. Munca li-o răsplătea cu cuvinte de laudă ieșite din inimă. Așa în 1913 fericitul episcop a reușit să scape românismului 54 școli confesionale. Referentul școlar care, la ordinul și conform îndrumărilor date de arhieru, a condus opera de salvare a școlilor, raportează episcopului despre rezultatul obținut. Atunci episcopul se scoală dela masă, strânge cu căldură mâna referentului și-i zice: „Prieten, recunoștința neamului! Ți-o talmăcesc

schimb, pe p. G. Galaction pentru a putea pregăti și Vechiul Testament. — Un alt moment important este hotărârea de-a se comemora aniversara de 16 veacuri a conciliului prim dela Nicea. În scopul acesta s'au dispus pentru mâine, Dumineca sf. Părinți dela Nicea, comemorări particulare prin toate bisericile, iar mai târziu, la toamnă, se va aranja la Iași o comemorare festivă.

O știre mai nouă din Paris anunță, că Senatul a adoptat cu 158 voturi contra 12, capitolul din bugetul ministerului de externe referitor la personalul serviciilor exterioare. Capitolul acesta cuprinde și creditele pentru *menținerea ambasadei franceze la Vatican*, ceea ce înseamnă o incontestabilă victorie a catolicismului francez, care a dat, cu deosebire în ultimul timp, cele mai frumoase dovezi de luptă intransigentă pentru chestiunile mari ale bisericii.

Un ordin dat din ultima conferință episcopescă dispune, ca ținând seamă de prescripțiile noului Codex iuris al bisericii române, care ne privește în acest punct și pe noi, *căsătoriile soților de rit divers* (romano-greco, ori armeano-catolic) să se celebreze pe viitor totdeauna după ritul bărbatului, care determină și ritul copiilor de ambele sexe.

Știri mărunte.

Concurs. P. Ven. Ordin. de Gherla publică, cu termenul de 30 Iunie, concurs la postul de preot II din orașul *Bistrița*.

Sesiunea generală a Academiei române s'a deschis Lunea trecută, îndreptând opinia publică a țării pentru câțva timp dela politica mărunță a zilei spre marile preocupări culturale ale neamului. Dl *V. Pârvan*, secretarul general al Academiei, a arătat în raportul său momentele mai importante ale gestiunii ultimului an, insistând cu deosebită putere

eu, care știu cât ai muncit pentru mântuirea acestor școli românești“. — În 1914, cu ocazia mobilizării generale, nu se știa, fi-vor oare scutiți preoții de serviciul militar, sau nu. Deci și preoții-funcționari dela episcopie au plecat să se anunțe la regimentele lor. La despărțire, episcopul îi îmbrățișează și-i sărută. Îi roagă să-i scrie, până când va putea să le obțină scutirea. — Din călătoriile sale le scrie, îi felicită cu deosebite ocazii și le arată mii de semne de dragoste părintească.

La muncă îi îndeamnă cu pilda sa. Avea o rară putere de muncă. Dimineața se scula la orele 5. Lucra până la 7 dimineața zilnic, la orele 7 asculta sfânta liturghie. După aceea făcea o plimbare scurtă. Apoi lucra până la prânz. După masă, vreme de un ceas, se odihnea într'un fotoliu; și iarăș se apuca de lucru, până la 11 seara.

Bărbat cu influență în cercurile cele mai înalte, avea totuși sentimentele cele mai democratice. Era părinte iubitor al tuturor nevoiașilor. Pe drum sta de vorbă cu toți. Intra în casele cele mai umile, unde știa că sunt bolnavi, pe care putea să-i mângâie. Era oaspele des al spitalului orașănesc. Pe copii îi cunoștea pe nume. Copilul unui măturător de străzi, de câte ori îl vedea, fugia după dânsul și-i cuprindea picioarele. Pentru acest copil avea totdeauna câte ceva în buzunar. Copilul moare, și episcopul intră în căsuța sărăcăcioasă a măturătorului. Ingenunchiază în fața micului cosciug și se roagă. Ce scenă înduioșătoare!

asupra datoriei, pe care o are Academia de a fi nu numai „cea mai înaltă, dar și cea mai activă instituție culturală a țării“. Anul trecut Academia a ținut 15 ședințe publice, în cari s'au făcut importante comunicări și comemorări, iar activitatea ei publicistică se poate reasuma: În tomul XLIV al Analelor, cuprinzând ședințele din 1923—4, în 6 memorii ale secțiunii literare, 16 lucrări (tipărite, sau sub tipar) ale secțiunii istorice, 7 opere ale secțiunii de știință, apoi diferite alte publicații ale secțiunilor și vre-o 4 lucrări apărute sub titlul „Studii și cercetări“. Biblioteca a crescut anul acesta cu 6129 volume, 4200 numere de reviste, 731 ziare, 43 atlase, 469 documente, 29 volume manuscrise, 357 note muzicale ș. a. având în fruntea donatorilor „Liga Națiunilor“, care trimite toate publicațiile sale.

Premii literare. Ca o întregire a informației noastre din numărul ultim, încreștăm, că societatea scriitorilor români a mai dat pentru activitatea literară din anul trecut și următoarele premii: Premiul Brătescu-Voinești de 25,000 Lei dlui *Gh. Brătescu* pentru „Șchițele“ sale; premiul „C. A. Rosetti“ de 20,000 Lei dlui *N. Davidescu* pentru romanul „Conservator et Comp.“ și premiul de 10,000 Lei pentru poezie dlui *Adrian Maniu* pentru poemele sale „Lângă pământ“.

Locale. Dumineca viitoare, la Rusalii, va predica în catedrală I. Preasfinția Sa p. mitropolit *Vasile*, iar Luni, a doua zi de Rusalii, Reverendul *Iosif German*, actuar arhidiecezan.

— Joia trecută, la Înălțarea Domnului, s'a făcut și la noi, cu toată solemnitatea, *comemorarea eroilor*. După liturghia festivă din catedrală toate școlile și întreg publicul asistent a ieșit în cimitirul parohial, unde după obișnuitul serviciu divin s'a rostit din partea p. canonic Dr. Iuliu Florian un frumos și potrivit cuvânt de îndemn la imitarea înalțelor calități ale celor ce s'au săvârșit pentru binele obștesc ale tuturor fiilor țării. Elevii și elevele au încununat apoi mai multe morminte ale celorce au binemeritat pentru întregirea neamului.

— În sara aceeași zile s'a dat apoi în sala de gimnastică a liceului de băieți din partea dlui P. Marcu, un bariton al Operei dela Cluj, acopiat de prof. H. Heltmann, un *concert din cele mai reușite*, secerând aplauzele unanime ale publicului adunat în mare număr. — Pentru elevii școlilor s'a dat deosebit un matineu.

Mulțumită. Ni-se cere publicarea următoarelor știri: „Comitetul parohial român unit din *Petroman*, protopopiatul Ciacovei, eparhia Lugoj, întrunit în ședință extraordinară din 17 Maiu c. a decis, ca și pe această cale, să-și exprime mulțumita și recunoștința sa dlui *Iuliu Coste*, prefectul județan, pentru ajutorul de 35,000 Lei, pe care a binevoit a-l acorda bisericii noastre de aici.“

† **P. Vasile Pason**, preot în Greovaț (eparhia Lugojului), s'a stins la 26 Aprilie în anul 76 al vieții și 46 preoției sale cinstite. — Fie-i partea cu dreptii!

† **P. Clement Gavriș**, egumenul mănăstirii dela Bicsad, s'a stins săptămâna trecută în urma unei vechi boale de stomac. De patru ani, de când a luat asupra sa conducerea mănăstirii a introdus acolo o ordonată administrare a averii aceleia, făcându-i însemnate îmbunătățiri. Anul trecut a tipărit și o mică broșură, în care a făcut un istoric al mănăstirii. Prin moartea lui, Țara Oașului pierde un bun sfătuitor, iar ordinul nostru bazilitan, care-și trăiește acum începuturile reorganizării sale, un membru din cei mai vrednici. — Odihnească în pace!

† **P. Elie Centea**, prot. protopop onorar în Căpâlna (eparhia Gherlei), s'a stins la 1 Aprilie c. în anul 78 al vieții și 50 al preoției sale cinstite. — Odihnească în pace!

